

құқықтарының (әсіресе, мигранттардың көшіп-қонушыларының қозғалысының еркіндігін шектейтін), кәсіподақтардың және кәсіпкерлердің азшылыққа қатысты кемсітушілігінің жоқтығы және құқықтардың діни топтарының болмауы сияқты, бостандық христиандардың, тибет буддистерінің және Фалуңгун діни топтарының репрессиясын жасады. Кейбір қытайлық белсенділер осы еркіндіктерді, соның ішінде Қытайдағы адам құқықтары, Қытайдың адам құқықтарын қорғаушылар және Қытайдағы адам құқықтары жөніндегі заңгерлердің концерні тобын кеңейтуге тырысуда. Алайда, осы проблемаларға байланысты істерде қытайлық құқық қорғаушы адвокаттар жиі қудалауға ұшырап, келіспеушілікке және тұтқынға түседі.

Қытай халқының экономикалық өміріне түбірлі өзгерістерді алып келетін жаңа толықтырулар «мемлекет-қоғам» өзара қатынас жүйесіндегі маңызды ілгерілеудің бар екеніне дәлел бола алады. Қытай қоғамының өміріндегі түбірлі өзгерістерге қарамастан, мемлекет өз тұрақтылығын сақтап, тіпті оны нығайтып отырғандығын ескере отырып, бұдан тұжырым жасауға болады – Қытайдағы мемлекеттік жүйені барлық кезде қалыптастырған дәстүрлі принцип қазір жұмыс істемейді. Яғни, «күшті мемлекет- әлсіз халық» парадигмасының орнына бүгінгі Қытайда қазіргі саяси жүйенің тегеуріні ретінде жаңа принцип жасақталған және орнықтырылған, бұл әрине өзгеріс барысындағы қоғамдағы дәстүрлі элементтердің сақталып қалуына мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Блиценко И.П. *Международные законы в области прав и свобод человека и социальный прогресс*// Сб. науч. тр. МГИМО «Актуальные проблемы современного международного права», Выпуск 6-й, 1976,-с.32-40.
2. *Белая книга: Китайский народ сегодня как никогда пользуется всесторонними, реальными и достаточными правами человека* [Электронный ресурс]. URL: <http://www.russian.people.com.cn/31521/3784263.html>.
3. Юй Л. *Законодательство КНР и Пакты о правах человека.*/Юрист-международник. №1.2004. С. 52-55.
4. Доклад Си Цзиньпина на XIX съезде, <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/4656537>, 18 октябрь, 2017 г.
5. *Всеобщая декларация прав человека* [Электронный ресурс]. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml.
6. Hung Mao Tien. *The Great Transition. Political and Social Change in the Republic of China.-Taipei, 1993.*

МРНТИ 10.01.39

<https://doi.org/10.51889/2020-1.1728-8940.24>

М.О. Жұмағұлов

*Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті
(Алматы қ., Қазақстан)*

ҚАЗАҚСТАН ЖАСТАРЫНЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ БІЛІМ ДЕЙГЕЙІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Андатпа

Мақалада жастардың құқықтық білім алу мәселелері қарастырылады. Жастардың құқықтық оқуы қалай ұйымдастырылуы керектігі Қазақстан Республикасы Президентінің қаулысымен бекітілген жастарды құқықтық оқыту тұжырымдамасында айтылған. Жас буынның құқықтық білім алу мәселелері мен сатылары ғылыми жұмыстың басты тақырыбына айналды.

Құқық үстемдігін орнату үшін жаңа жаһандану заманында өмір мен құндылықтарға дұрыс көзқарасты қалыптастыру қажет, жасөспірімнің құқықтық сауаттылығын арттыруға мемлекет тарапынан көбірек көңіл бөлінуі тиіс. Жастар – бұл еліміздің болашағы мен үміті, сондықтан жастар арасындағы қылмыс деңгейінің жоғары деңгейде сақталуы, Елбасы Н.Ә Назарбаев бастама ретінде көтерген рухани жаңғыру ісіне кері ықпалын тигізуі мүмкін. Сондықтан, қазақстандық жастар өз елінің патриоты болып тәрбиеленуі үшін, жастайынан (бала-бақша, мектеп, университет

қабырғаларында) құқықтық насихаттаудың ойластырылған және тиімді жүйесі негізінде білім алуы тиіс.

Түйін сөздер: құқықтық мәдениет, мәдени құндылық, құқықтық білім, отбасы, мектеп, жоғары оқу орны, қоғам, құқықтық идеология.

М.О. Жумагулов

*Казахский национальный педагогический университет им. Абая
(Алматы, Казахстан)*

ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРАВОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ МОЛОДЕЖИ КАЗАХСТАНА

Аннотация

В статье рассматриваются проблемы правового образования молодежи. Как организовать правовое обучение молодежи, говорится в концепции правового обучения молодежи, утвержденной постановлением Президента Республики Казахстан. Главной темой научной работы стали вопросы и этапы правового образования молодого поколения.

Для установления верховенства права в Новое время глобализации необходимо формировать правильное отношение к жизни и ценностям, большое внимание со стороны государства должно уделяться повышению правовой грамотности детей и подростков. Молодежь – это будущее и надежды нашей страны, поэтому сохранение высокого уровня преступности среди молодежи может негативно сказаться на стратегии духовного возрождения нации, инициированной Первым Президентом РК Н.А.Назарбаевым. Поэтому для того, чтобы казахстанская молодежь воспитывалась в духе казахстанского патриотизма, необходимо с детства обучаться на основе продуманной и эффективной системы правовой пропаганды (в стенах детских садов, школ, университета).

Ключевые слова: правовая культура, культурная ценность, правовое образование, семья, школа, вуз, общество, правовая идеология.

М.О. Zhumagulov

*Kazakh National Pedagogical University named after Abai, 3 year doctoral candidate in the
specialty "Sociology" (Almaty, Kazakhstan)*

PROBLEMS OF FORMATION OF LEGAL EDUCATION OF YOUNG PEOPLE IN KAZAKHSTAN

Abstract

The article deals with the problems of legal education of young people. How to organize legal training for young people, according to the concept of legal training for young people, approved by the decree of the President of the Republic of Kazakhstan. The main topic of the scientific work was the issues and stages of legal education of the young generation.

In order to establish the rule of law In the new era of globalization, it is necessary to form a correct attitude to life and values, and great attention on the part of the state should be paid to improving the legal literacy of children and adolescents. Young people are the future and hopes of our country, so maintaining a high level of crime among young people can negatively affect the strategy of spiritual revival of the nation, initiated by the First President of Kazakhstan N. A. Nazarbayev. Therefore, in order for Kazakhstan's youth to be brought up in the spirit of Kazakhstan's patriotism, it is necessary to learn from childhood on the basis of a well-thought-out and effective system of legal propaganda (in kindergartens, schools, and universities).

Keywords: legal culture, cultural value, legal education, family, school, University, society, legal ideology.

Еліміздің Конституциясында айтылғандай құқықтық мемлекет құру үшін қоғамның құқықтық мәдениеті жоғары болуы тиіс. Ал, оның басты элементтері құқықтық сауаттылық пен азаматтардың заңды сыйлап, оны орындауы болып табылады.

Осыған байланысты және Қазақстан Республикасында құқықтық реформа жасаудың Мемлекеттік бағдарламасын орындау үшін Қазақстан Республикасы Президентінің 1995 жылдың 21 маусымында «Қазақстан Республикасында жалпыға бірдей құқықтық оқытуды ұйымдастыру жөніндегі шаралар туралы» қаулысы қабылданып, осы қаулымен Қазақстан Республикасындағы жалпыға бірдей құқықтық оқу туралы ереже, Қазақстан Республикасының Қарулы Күштеріндегі әскери қызметшілер мен азаматтық қызметкерлердің жалпыға бірдей құқықтық оқуын ұйымдастыру туралы ереже, атқарушы үкімет органдары мен олардың қарамағындағы кәсіпорындардың, мекемелердің басшысы кадрлары мен мамандарын құқықтық аттестациялау туралы ереже және Қазақстан Республикасында оқушы жастарды құқықтық оқыту тұжырымдамасы бекітілген болатын.

Міне, содан бері де 25 жыл өтіпті. Бүгінгі таңда республикадағы жалпыға бірдей құқықтық оқытудың ұйымдастырылуы, жағдайы, өткізілу деңгейі қандай дәрежеде? Құқықтық оқытуды ұйымдастырып, өткізуге тиісті органдардың, жергілікті атқарушы органдардың жанынан құрылған құқықтық тәрбие жұмыстарын үйлестіру және оған әдістемелік көмек көрсету орталықтарының, тәртіп сақтау мекемелерінің, құқық қорғау органдарының, ЖОО-ның, және де түрлі деңгейдегі білім беру мекемелерінің, жергілікті әкімшілік жанында жұмыс істейтін құқықтық тәрбие жөніндегі қоғамдық үйлестіру кеңестерінің т.с.с іс-әрекеттері көпшіліктің көкейінен шығып жүр ме? Жасөспірімдер мен жастар арасында бүгіндері қылмыс жасаушылық өршіп тұр. Осыған байланысты жастар арасында қоғамымызда қалыптасып, орныққан тәртіп нормаларын бұзудың қандай жаза түрлерімен жазаланатындығын түсіндіру, заңды сыйлау, заң нормаларын орындау және бұзбау мақсатында жүргізілетін іс-шаралардың ұйымдастырылуы ойдағыдай ма деген сияқты сұраулар көкейді мазалайды. Енді шама шарқымыз жеткенше осы сұрақтарға жауап іздеп, мәселенің шешілу ынғайын бағамдап көрелік. Жалпыға бірдей құқықтық оқуды ұйымдастыру ісі, ең алдымен, құқықтық дайындық жүзеге асырылатын негізгі ұйымдастыру нысандарын анықтап алудан басталады. Қазақстан Республикасы Президентінің 1995 жылғы 21 маусымдағы «Қазақстан Республикасында жалпыға бірдей құқықтық оқытуды ұйымдастыру жөніндегі шаралар туралы» қаулысына сәйкес барлық министрліктерде, мемлекеттік комитеттерде, ведомстволарда, әкімшіліктерде, кәсіпорындарда, ұйымдарда құрылған тұрақты жұмыс істейтін құқықтық білім мектептері осындай нысандар болып табылады [1]. Халықтың барлық топтарын қамтитын жалпыға бірдей құқықтық оқуды ұйымдастырудың мақсат-міндетінің бірі жалпыға бірдей оқудың маңызды буыны – жастардың құқықтық білім алуына жоғары талаптар қойып отыр. Құқықтық тәрбие беру мен оқудың нәтижесі осы әлеуметтік топтың құқықтық сана-сезімінің дейгейіне байланысты. Адамның құқықтық мәдениетінің тез арада жоғары деңгейге көтеріліп кетуі мүмкін емес. Жастардың құқықтық оқуы қалай ұйымдастырылуы керектігі Қазақстан Республикасы Президентінің жоғарыда аталып өткен қаулысымен бекітілген жастарды құқықтық оқыту тұжырымдамасында айтылған. Жас буынның құқықтық білім алу мәселелері мен сатылары ғылыми жұмыстың басты тақырыбына айналды.

Негізгі бөлім

Қоғамда құқықтық білімді ұйымдастыру жөнінде саясатты жүзеге асыру барысында көптеген бастамалар қолға алынды. Алайда біз білетін жаһандық әлем мен сол әлемде өмір сүретін жастар бір қалыпта тұрмай үнемі өзгеріп дамуда. Ендеше, мемлекет тарапынан іске асып жатқан бағдарламалар да күрделі өзгеріске ұшырап, жастарға нақты, тәжірибеде пайдасы бар құқықтық білім алуына септігін тигізуі тиіс. Себебі, мектептегі құқықтық білім жетілдірілмеген, ал отбасылық құқықтық білім мүлдем жеткіліксіз. Психологиялық және физиологиялық өсу деңгейін бастан кешіп жатқан жастар әртүрлі әлеуметтік ойлар мен мінез-құлықтың әсеріне бейім.

Қазақстан Республикасы бас прокуратурасының құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитетінің ақпараты бойынша 2019 жылы 14-15 жас аралығындағы кәмелет жасына толмаған жастар арасында 566 құқық бұзушылық тіркелсе, 16-17 жас аралығындағы жасөспірімдер арасында 2258 құқық бұзушылық тіркелген (жалпы саны 2824 құқық бұзушылық) [2 б.83]. Бұл дегеніміз жастар арасында заңға бағыну және оны зерделеп, теориялық тұрғыда танысу ынтасының төмендігінің көрсеткіші. Жастар тек әлеуметтік тәжірибе негізінде ақ-қараны ажыратуға ұмтылуда. Ал, ол әрекет болашақ ұрпақты қатаң жазаға әкелетін қате шешімдерге бой алдыртады.

Құқық үстемдігін орнату үшін жаңа жаһандану заманында өмір мен құндылықтарға дұрыс көзқарасты қалыптастыру қажет, жасөспірімнің құқықтық сауаттылығын арттыруға мемлекет тарапынан көбірек көңіл бөлінуі тиіс. Жастар – бұл еліміздің болашағы мен үміті, сондықтан

жастар арасындағы қылмыс деңгейінің жоғары деңгейде сақталуы, Елбасы Н.Ә Назарбаев бастама ретінде көтерген рухани жаңғыру ісіне кері ықпалын тигізеді. Жастардың құқықтық тәрбиесіне, құқықтық сауаттылығының артуына қажетті іс-шараларды жүзеге асыру ісінде мектеп, арнайы орта білім беру ұйымдары, жоғары оқу орындары маңызды орынға ие. Жастарға құқықтық білім беруді жүзеге асыру үдерісінде арнайы іс-шараларды ұйымдастыру, оларға заң қызметінің тәртібін түсіндіру, әділеттілікке ұмтылудың құндылықтарын сезінуге көмектесу және сотта істі қарастыру процесін талдау қажет. Ең алдымен Конституцияның жоғарғы статусын, мызғымастығын жеткізу арқылы дұрыс құндылықтарды қалыптастыруға ықпал ету, болашақ ұрпақтың рухын ояту алғашқы қадам болуы тиіс. Яғни, Қазақстан Республикасының модернизациясы үшін жастардың құқықтық білім алуын маңызды орынға қоюымыз керек. Оны шұғыл міндет ретінде іске-асыру қоғам үшін, билік үшін парыз.

Жастардың интеллектуалдық даму үдерісін зерттеу мәселесінде үлкен жетістіктерге жеткен француз психологы Жан Пиаже мектепке дейінгі жастағы балаларда байқалатын және олардың қоршаған заттардың саны, мөлшері, көлемі және т.с.с. сипаттарын білуге мүмкіндік бермейтін психологиялық құбылысты ашты. Ол ғылымда «Пиаже феномені» деген атпен белгілі. Осы феномен кейбір ғалымдардың пайымдауынша жасөспірімдер арасында өздеріне таныс емес заң құбылыстарын меңгеру ісінде тежеуші факторларды тудырып, олардың санасының жетілмеуі себебінен девиантты және делинквентті мінез-құлықты тудырушы негіздемеге айналуда.

Мектептегі құқықтық білім берудің мәселелері мен кемшіліктері

Ұлттық бірінғай тестілеуге бағытталған білім беру және құқықтық білімді елемеу қылмыс деңгейінің жоғары болуының бірінші себебі болып табылады. Өсіп келе жатқан жастардың бесігі болып табылатын мектеп, ғылыми білім алудың маңызды базасы. Балалар өз уақытының көп бөлігін мектепте өткізгендіктен, мектеп білімі жастарға өте үлкен әсер етеді. Олар мемлекет талап ететін базалық ғылыми және мәдени білімді ғана емес, сондай-ақ идеологиялық және адамгершіліктік тәрбие негізін меңгереді. Сонымен қатар, қол еңбегі, спорт секциялары, әртүрлі үйірмелер арқылы тұлғаның толық сапасын қалыптастыруға көмектесетін қосымша курстарға барады. Осыған қоса құқықтық білім беретін курстарды меңгеру, оларға кітаптан тыс қосымша тәжірибелік білім алуға көмектесіп, олардан занды құрметтеуші тұлға қалыптастыруға септігін тигізеді. Сондықтан да, балалардың мектеп қабырғасында өткізген уақытын барынша пайдалы өткізуге, қажетті білім мен дағдыларды меңгеруіне көп күш жұмсау керек.

Құқықтық тәрбие – құқық және құқықтық тәрбие туралы көзқарасты тарату жөніндегі ерекше қызмет түрі. Ол қызметті іске асыру үшін қолда бар құралдар: әдебиет, өнер, БАҚ, мектеп, жоғары оқу орындары пайдаланылады. Құқықтық тәрбие кез-келген мемлекеттің идеологиялық қызметінің құрамдас бөлігі болып табылады [3; 236.].

Қазіргі уақытта, біздің еліміз сапалы білімнің маңыздылығын бірнеше рет атап, оны мемлекеттік құжаттарда бекітуге тырысуда. Алайда, идеологиялық және моральдық-құқықтық тәрбие сияқты компоненттердің ескерілмеуі, болашақ ұрпақ санасына нұқсан келтіруде. Экономикалық жоғары көрсеткіштерге ұмтылған мемлекеттік стратегия құқықтық білімді де, ана тілін де, орыс және ағылшын тілдерін де теңдей қарастырмай отыр. Мектепті тәмамдаған жастар экономикалық жақсы өмірге ұмтылып, оны іздеуде шетел асып кетіп жатыр. Осыған байланысты мектепте білім беруді ұйымдастыру мен басқару ісінде көптеген проблемалар бар. Құқықтық білім беру қарапайым формальдыққа айналғандықтан, тек материалдық өмірді жоғары бағалаған жастар рухани өмірден жұрдай болып, ол өмірге білім негізінде жете алмағандары құқықтық бұзушылық әрекеттерге жиі баруда.

Жоғары оқу орындарындағы құқықтық білім берудің мәселелері мен кемшіліктері

Әртүрлі қоғамдардың эволюциясын талдау барысында тұлғаның әлеуметтенуі үдерісіне, оның сипатының қалыптасуына, мінез-құлықтың белгілі бір үлгілеріне, құндылықтар мен ұстанымдардың қалыптасуына елеулі әсер ететін әлеуметтік ақпараттың маңыздылығы айқындалып дәлелденуде. «Студенттердің құқықтық ақпараттануы адамның құқықтық ақпаратты меңгеру дәрежесінен айқын көрінеді. Ол көп жағдайда индивидтің білімі, құқықтық тәжірибесі, әлеуметтік мәртебесі, мүдделері мен психологиялық ұстанымына негізделген. Нәтижесінде, құқықтық ақпараттану құқықты құрметтеуді қалыптастыруға ықпал етеді, құқықтық ойлауды дамытады және тұлғаның құқықтық санасына әсер етеді»[4; 167б.].

Жоғары оқу орындары қоғам жайында кең ақпарат беретін ғылыми орталық ретінде бұл істі ерекше жауапкершілікпен атқарып келеді. Құқық пәнінің мұғалімі тәжірибеге әртүрлі

жаңалықтарды енгізуде негізгі тұлға болып табылады және жаңа жағдайларда алға қойылған міндеттерді табысты іске асыру үшін кәсіби құзіреттілік пен кәсіпқойлықтың қажетті деңгейіне ие болуы тиіс» [5; 563б.]. Университет қабырғаларында білім беретін оқытушылар рухани және тәрбиелік білім берудің негізгі күші. Оқытушылардың біліктілігін мемлекет есебінен көтеріп, оларды академиялық ұтқырлық бағдарламаларына тарту болашақ ұрпақтың құқықтық мәдениетін сөзсіз ілгерілетеді. Жастардың заманауи білім алуы, оқытушылардың заманауи тәжірибесіне тікелей байланысты. Жоғары оқу орындары қабырғасында сонымен қатар жемқорлықпен күрес, жемқорлыққа қарсы мәдениет пәндерінің енгізілуі қажеттігі қазіргі өміріміздің ащы шындығы. Өмірдің барлық салаларына енген бұл дерт тек жоғары білімді, мәдени сауатты, патриот жастардың күшімен ғана толықтай жойылуы мүмкін. Сонымен қатар, құқықтық білім беру ісінде мемлекеттік құқық қорғау органдарының жанында ашылуы тиіс «Құқықтық білім беру» орталығының тікелей қолдауымен жүргізілуі қажет. Себебі, мамандардың студент жастар арасында профилактикалық лекциялар өткізуі болашақ мамандар санасында ерекше із қалдырып, олардың құқықтық сауаттылығын арттырады. Құқықтық білім беру ісі барынша қызықты ұйымдастырылып, нақты сот процестерінен көріністер арқылы, экскурсиялар арқылы қолдау тауып отыруы керек. Барынша білім мәртебесін жоғарылатып, құқықтық жүйеде жастардың барынша еркін сезінуіне күш жігер жұмсалғаны дұрыс.

Отбасындағы құқықтық тәрбиенің мәселелері мен кемшіліктері

Жоспарлы экономикадан нарықтық экономикаға ауысу, экономикалық дағдарыстар, күрделі әлеуметтік жағдай, қазіргі отбасында ата-аналардың құқықтық білімінің таяздығы жанұяда балалардың құқықтық тәрбие алмауына себепкер. Балалардың жан-жақты дамуы мен өсіп-жетілуіне көңіл бөле алмаған ата-ана мемлекеттен қажетті көмекті күтуде. Бала-бақша, орта мектеп тек білім-беру орталығы ғана емес, сонымен қатар тәрбиелі тұлға қалыптастырудың маңызды орнына айналуда. Балаларға сапалы білім мен тәрбие беру ел болашағына елеулі әсер етеді. Сондықтан ата-аналар балаларға әртүрлі білімді үйренуге мүмкіндік туғызуы тиіс. Көптеген ата-аналардың жеткілікті білімі болмағандықтан, балалар қажетті білімді қоршаған ортадан алады. Ата-аналардың баласына қамқорлық жасамауы қорқынышты жағдайларды туғызады. Әлеуметтік желілер, телеарналар, компьютерлік ойындар тек сананы улап қана қоймай, балаларды шынайы өмірден алшақтатып, виртуалды өмірге жетелейді. Нәтижесінде қылмысқа барған жасөспірім өзінің әрекетінің қаншалықты қауіпті екендігін сезінбейді. Кейбір ата-аналар өздеріне жүктелген міндеттермен мүлдем таныс емес, олар балаларға қажетті материалдық жағдай жасау жеткілікті деп ойлайды. Олар балалардың эмоционалдық қажеттіліктеріне қамқорлық жасамайды және балалардың ойларының ауытқуына жол береді, бұл қазіргі уақытта біздің еліміздің барлық аймақтары үшін ортақ мәселе. Отбасылық жылудың және тәртіптің болмауы жастарды зиянды әрекеттің құрбаны етеді. Бұл маңызды мәселелермен жастар қылмыс жасаған тұста айналысу тым кеш. Өйткені, ондай жағдайда жастардың психологиялық санасын ояту, қылмыстық әрекеттен бас тартуға көндіру, шектен шықпауға шақыру тым қиын. Балалардың отбасындағы дұрыс тәрбиеленуінің негізші шарты – олардың қателескен жағдайларында жазаның орнына дұрыс әрекет ету нұсқаулығын алуында, қажетті жағдайда ата-ананың қолдауына ие болуында.

Қоғамдағы құқықтық тәрбиенің проблемалары мен кемшіліктері

Заманауи қоғамда батыс әлемінің өмір салтының, құндылықтар тұжырымдамасының жастар арасына әртүрлі формада енуі және әлеуметтік даму жолындағы түрлі мәселелер мен мүмкіндіктер, мәдениеттердің алуандығы жастарды үнемі жаңадан бейімделуге мәжбүрлейді. Жастар арасында жалған сенімдер, құндылық бағдарлар, әлеуметтік жауапкершіліксіздік пайда болуда. Қоғамдағы ысырапшылдық, гедонизм, утилитаризм сияқты кері әлеуметтік әсерлер жастар өмірін, олардың сезімдерін бұзып, ақыл-ойын әлсіретеді. Нәтижесінде жастардың қылмыстық жолға түсуіне жағдайлар туындайды. Нашар әлеуметтік-идеологиялық және мәдени этос жастардың салауатты дамуына, құқықтық білім алуына кедергі болып, қажетті құқықтық ақпаратпен қарулануына жағдай жасамайды.

Құқықтық ақпарат әлеуметтік ақпараттың бір түрі болғандықтан, Т.А. Фирсованың пікірінше, «қоғамда құқық, құқықтық нормалар, қағидаттар, идеялар, құқық шығармашылығы, құқық қолдану және құқық қорғау қызметі туралы қажетті мәліметтерді береді» [6;173б.]. Ал қазіргі жастар өздеріне қажетті ақпаратты тек ғаламтор желісінен іздейді. Ол ақпараттың дұрыстығына көз жеткізбейді. Желілік ақпарат жастардың қандай да бір заңсыз және қылмыстық құбылыстарға тап болған жағдайында дұрыс ақпарат алуына мүмкіндік туғыза алмайды.

Керісінше, ондай мәселені құқықтық тұрғыдан қарастыра алмай, қылмыскерлер мен діни ағымдардың құрбанына айналады.

Жастар өздерінің заңды құқықтарын қорғау үшін заңды әрекеттермен танысуға құлшықсыз, әрі заңның күшіне сенімсіздік танытуда. Ғаламаторға тәуелді болған жастар үздікті білім әсерінен кездескен ақпарат көздерін сараптай алмайды. Желідегі ақпараттың қадағаланбауы қоғамдық пікірді бұрмалап, желіге бұрыс бағыттағы ақпараттардың жайылуына әсер етеді. Ол өз кезегінде жастардың ой-өрісін тарылтады, тұлғалық өсуі мен дамуына теріс әсер етеді. Сондықтан, қазақстандық жастар өз елінің патриоты болып тәрбиеленуі үшін, жастайынан (бала-бақша, мектеп, университет қабырғаларында) құқықтық насихаттаудың ойластырылған және тиімді жүйесі негізінде білім алуы тиіс. Ол жас буынның құқықтық мәдениетін арттырады және азаматтардың құқықтық сана-сезімінің деңгейін арттыруға ықпал етеді. Адам санасында тәрбиелік нормаларды нығайту берік құқықтық сананы қалыптастырады.

Қорытынды

Кез-келген қоғам тәртіпке арқа сүйеп өмір сүреді, қызметтенеді. Қоғамда тәртіп болмаса, заңдылық сақталмаса ол қоғам іріп-шіриді, жоқ болып құрып кетеді. Мұны адамдар сонау алғаш рет қауымдастыққа бірігіп, бірлесіп өмір сүре бастаған кезден бастап-ақ түсінген. Бірлесіп өмір сүрудің әдептілік нормалары мен мінез – құлық ережелерін жасақтаған.

Құқықтық нормалардың басым бөлігі әдептілік нормалардан, адамгершілік қалыптардан нәр алады, соларға арқа сүйей отырып заң баптарының мазмұнын құрайды. Неғұрлым құқықтық нормаларға әдептілік нормалар арқау болса, соғырлым заңдардың әдептілік, адамгершілік мәні жоғары болады. Міне, сондықтанда кез-келген демократиялық қоғам, құқықтық мемлекет қоғамдық тәртіп пен заңдылықтың сақталуын қатаң талап ете отырып, халқының соның ішінде, ең алдымен өсіп келе жатқан жас ұрпағының бойына Отанына сүйіспеншілік, патриоттық сезімдерді, биік адамгершілік қадір-қасиеттерді, әдептілік қалыптарын, қоғамдық тәртіп пен заңдылықтың сақталуына мұрындық болатын адамгершілік – құқықтық білімдер мен заң нормаларының сіңдірілуіне мүдделік танытып отырады. Түпкі мақсаты – өсіп келе жатқан жас ұрпағының мемлекетте қалыптасып, орныққан қоғамдық тәртіп пен заңдылықтың сақталуына мүдделі әдептілігі үлгілі, білімі мығым, белгілі бір кәсіпті толық игерген білікті, адамгершілік – құқықтық санасы мен адамгершілік – құқықтық мәдениеті кемелдене толысқан құқық бұзушылық жасай қойса, ол үшін заң алдында жауапкершілік жүктелетінін түсінетінін, өз құқықтарын қорғап қана қоймай, заңды міндеттерін орындауға әрдайым дайын адамгершілік – құқықтық мінез – құлық үлгілі азаматты қалыптастыруға ұмтылу.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. 1996-1998 жылдары аралығындағы Қазақстан Республикасында жалпы құқықтық оқытудың кешенді бағдарламасы. ҚР Үкіметінің №591 1996 жылғы 13 мамырдағы Қаулысы – Егемен Қазақстан.-1996, 30 мамыр
2. Қазақстан Республикасы бас прокуратурасының құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитеті // <http://pravstat.prokuror.gov.kz/kaz/kszhaek/komitet-kuzmeti/taldau-mlimetteri>
3. Кропанева Е.М. Теория и методика обучения праву: Учеб. пособие. – Екатеринбург: Изд-во Рос. гос. проф. - пед. ун-та, 2010. 166 с.
4. Мазейна Ю. В. Правовая просвещенность студентов педагогических вузов и уровень их правового сознания: взаимодействие и взаимовлияние // Педагогика: традиции и инновации: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Челябинск, октябрь 2012 г.). — Челябинск: Два комсомольца, 2012. — С. 166-169. — URL <https://moluch.ru/conf/ped/archive/63/2648/>
5. Фирсова, Т.А. Проблема формирования правового сознания у школьников-подростков / Т.А. Фирсова // Материалы конференции «Проблемы социальной психологии XXI столетия». Т. 3 / под ред. В.В. Козлова. – Ярославль, 2001. – 375 с.
6. Волкова Е. В. Правовое образование в школе: личность и профессиональная компетентность учителя правоведения // Молодой ученый. — 2014. — №20. — С. 561-563. — URL <https://moluch.ru/archive/79/13742/>